

Liite 1.

Lintujen taustatiedot ja niiden määrittely EU lintudirektiivissä

Euroopassa esiintyy kaksi merimetson alalajia, Pohjanmeren ja Pohjois-Atlantin lintuvuorilla pesivä *Phalacrocorax carbo carbo* sekä muualla Euroopassa ja Itämerellä pesivä *Phalacrocorax carbo sinensis*, joka rakentaa pesiään myös puihin.

Merimetsoa (*Phalacrocorax carbo sinensis*) ei mainita EU lintudirektiivin liitteissä I, joten se katsotaan kuuluvaksi yleisellä tasolla direktiivin ensimmäisen artiklan alle. 1 artikla kuuluu seuraavasti:

1. Tämä direktiivi koskee kaikkien luonnonvaraisina elävien lintulajien suojelua jäsenvaltioiden Eurooppaan kuuluvalla alueella, johon perustamissopimusta sovelletaan. Sen tavoitteena on näiden lajien suojelu, hoitaminen ja sääntely, ja se antaa säännökset niiden hyödyntämisestä.
2. Tätä direktiiviä sovelletaan lintuihin ja niiden muniin, pesiin ja elinympäristöihin.

Koska merimetsoa ei myöskään mainita Suomen kansallisessa lainsäädännössä erikseen, katsotaan se kuuluvaksi luonnonsuojelulain alaisuuteen tuon lintudirektiivin 1 artiklan "kaikkien luonnonvaraisina elävien lintulajien" mukana. Tällöin lupaviranomainen merimetson pyynnin poikkeuslupaan on ELY-keskus.

Koska merimetsoa ei mainita erikseen lintudirektiivin liitteissä, ei se voi olla erityisen suojelun kohteena, mutta ei myöskään jäsenvaltioissa suoranaisesti metsästettävä laji. Vastaava tilanne on esimerkiksi korpilla (*Corvus Corax*). Sitä ei mainita lintudirektiivin kummassakaan liitteessä, mutta koska siitä on maininta Suomen metsästyslaissa, on lupaviranomainen poikkeuslupan myöntämiseen riistakeskus.

Koska Merimetso, kuten korppikaan, eivät voi olla erityisen suojelun kohteena täytyisi jäsenmaissa noudattaa niiden osalta lintudirektiivin toista artiklaa. 2 artikla kuuluu seuraavasti:

Jäsenvaltioiden on toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet 1 artiklassa tarkoitettujen lintulajien kantojen ylläpitämiseksi sellaisella tasolla, joka vastaa erityisesti ekologisia, tieteellisiä ja sivistyksellisiä vaatimuksia ottaen huomioon taloudelliset ja virkistykseen liittyvät vaatimukset, taikka näiden kantojen mukauttamiseksi tähän tasoon.

Merimetson osalta voitaisiin hyvin katsoa, että taloudelliset vahingot kalataloudelle ja virkistykseen liittyvät vahingot saaristomatkailuun ja mökkeilyyn ovat niin suuria, että kannan rajoittamiseksi täytyisi poikkeuslupia myöntää merkittävästi nykyistä enemmän. Näiden lupien avulla kanta tulisi pystyä mukauttamaan ekologiselle ja sivistykselliselle tasolle pitäen kanta kuitenkin tieteellisesti kestävällä tasolla. Tällä hetkellä myönnettyjen lupien määrä ei anna kannan rajoittamiseen mahdollisuuksia.

Luonnonsuojelulain 38 §:n mukaan merimetso on rauhoitettu lintulaji ympäri vuoden. Luonnon-suojelulain 39 §:n mukaan kiellettyä on rauhoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden tahallinen tappaminen tai pyydystäminen, pesien ja munien haltuunotto tai muu vahingoittaminen sekä tahallinen häiritseminen.

Luonnonsuojelulain rauhoitussäännöksistä voi kuitenkin poiketa, jos lintudirektiivin 9 artiklan 1 kohdan perusteet täyttyvät eikä muuta ratkaisua suojeltujen lajien aiheuttamaan ongelmaan löydy.

Lintudirektiivin 9 artiklan 1 a - c kohtien erityisperusteet

Poikkeuksen myöntämisen edellytyksenä on, että jokin direktiivissä mainituista perusteista soveltuu kyseiseen tilanteeseen.

1a-kohdan mukaan poikkeus voidaan myöntää:

- kansanterveyden, yleisen turvallisuuden tai lentoturvallisuuden turvaamiseksi,

- viljelmille, kotieläimille, metsille, kalavesille ja vesistöille koituvan vakavan vahingon estämiseksi tai
- kasviston ja eläimistön suojelemiseksi.

Kansanterveydelliset syyt voivat eräissä tilanteissa tulla merimetsoa koskevien poikkeusten perusteina kysymykseen. Lajin pesimäyhdyskuntia voi syntyä loma-asutuksen tai muun vapaa-ajan toiminnan, kuten esim. yleisen uimarannan läheisyyteen ja ne voivat kehittyä niin suuriksi, että niistä koituvan vesistön laadun heikkenemisen tai olennaisen hajuhaitan torjumista voidaan pitää yleisen terveyden turvaamisen kannalta tarpeellisena poikkeusperusteena. Etenkin sisäsaariston matalissa ja vedenvaihtuvuuden osalta epäedullisissa oloissa tällaiset tilanteet ovat mahdollisia.

Kalavesille koituvan vakavan vahingon poikkeusperustetta on syytä tulkita laajasti siten, että se voi koskea yleisesti kalataloudelle koituvaa taloudellisiin etuihin kohdistuvaa vahinkoa. Perusteisiin luetaan tällöin myös kalankasvattamoille aiheutuvat vahingot ja niiden uhat.

Vakavien vahinkojen ehkäisemiseen tarkoitetuissa poikkeuslupahakemuksissa ja -päätöksissä tulee mahdollisimman tarkkaan selostaa todettujen tai odotettavissa olevien vahinkojen luonnetta ja pyrkiä kuvaamaan niiden merkitystä taloudellisesti mitattavissa olevilla mittareilla kuten esim. saaliin vähentymisellä, vahingoittuneiden kalojen määrällä ja arvolla tai rikkoutuneiden pyydysten arvolla.

Koska vakavan vahingon arvioiminen ja osoittaminen yksittäistapauksissa on käytännössä usein varsin vaikeaa, on hakijoiden todistustaakan keventämiseksi lupaharkinnassa otettava huomioon myös yleistä tutkimustietoa merimetsan ravintokäyttäytymisestä sekä muiden Itämeren maiden kokemukset ja käytännöt. Tämä on tarpeen erityisiksi ongelma-alueiksi todennetuilla alueilla, joita voivat olla esim. viranomaisen tai alueellisten yhteistoimintaryhmien tunnistamat tai muissa selvityksissä esiin tulleet tärkeät kalastus- tai kutualueet, joilla Suomen ympäristökeskuksen seurantatietojen tai muiden selvitysten perusteella tiedetään olevan suuri merimetsokanta.

Metsille tai vesistöille aiheutuvien vahinkojen vakavuutta arvioitaessa on syytä ottaa huomioon niiden paikallisesti joskus suurikin muu kuin metsätaloudellinen merkitys, joka voi seurata alueen virkistysarvojen heikentymisestä. Tällainen tilanne voi syntyä esim. loma-asutukseen käytetyn saaren metsikköä uhkaavan pesimäkolonian syntymisestä. Myös vesistön laatuun heikentävästi vaikuttava kuormitus voi edellä kuvatun terveyshaitan ohella olla poikkeusperuste kiinteistöjen taloudelliseen arvoon merkittävästi vaikuttavana tekijänä.

Valkoposkihanhi (*Branta leucopsis*) on lajina Suomessa elinvoimainen. Birdlife Suomen vuonna 2019 suorittamassa valkoposkihanhiiden syyslaskennassa havaittiin 7.-8.9.2019 yhteensä noin 33 700 valkoposkihanhea. Vuoden 2018 laskennasta havaittu syyskanta oli kasvanut noin +13%. Syyslaskentojen perusteella valkoposkihanhiiden kanta on yli kaksinkertaistunut viimeisen kymmenen vuoden aikana. Valkoposkihanhi mainitaan EU:n lintudirektiivin (2009/147/EY) Liitteessä I, jolloin direktiivin 4 artikla velvoittaa että lajin elinympäristöä on suojeltava erityistoimin, jotta varmistetaan lajin eloonjääminen ja lisääntyminen niiden levinneisyysalueella.

Kuitenkin samassa artiklassa määritellään että tässä yhteydessä on kiinnitettävä huomiota niihin lajeihin, jotka ovat harvinaisia pienen kannan tai suppean levinneisyyden takia, jotka ovat vaarassa kuolla sukupuuttoon tai ovat herkkiä elinympäristön muutokselle. Artikla myös velvoittaa ottamaan huomioon lintukantojen kehityssuunnat ja muutokset.

Direktiivi myös määrittelee seuraavaa: "Eräiden lajien suuren kannan, laajan maantieteellisen levinneisyyden ja suuren lisääntymisnopeuden vuoksi koko yhteisössä, niitä voidaan metsästä, mikä on hyväksyttävää hyödyntämistä. Jos tiettyjä rajoituksia asetetaan ja niitä noudatetaan, näiden metsästystä koskevien lakien on oltava sopuoinnussa näiden lajien kantojen tyydyttävällä tasolla säilymisen kanssa."

Lintudirektiiviä vielä tiukemmat raamit, asettaa niin sanottu Bernin sopimus eli Yleissopimus Euroopan luonnonvaraisen kasviston ja eläimistön sekä niiden elinympäristön suojelusta ja sopimuksen voimaansaattamisesta annettu asetus (29/1986). Valkoposkihanhi mainitaan tämän sopimuksen liitteessä II, jolloin sopimuksen 6 artiklan mukaisesti lajin kaikenlaisen tahallinen pyydystäminen, hallussapito ja tahallinen tappaminen on kielletty.

Suomessa on haluttu tulkita, että valkoposkihanhen listaaminen Bernin sopimuksen Liitteessä II on täydellinen este lajin metsästämiselle, ei tämä väite sopimuksen valossa kuitenkaan pidä täysin paikkaansa.

Samaisen sopimuksen artiklan 9 ensimmäisessä kohdassa määritellään seuraavaa:

Jokainen sopimuspuoli voi poiketa 4, 5, 6 ja 7 artiklan määräyksistä ja 8 artiklassa mainittujen välineiden käytön kiellosta edellyttäen, ettei muuta tyydyttävää ratkaisua ole ja ettei poikkeuksen tekeminen ole haittana kyseisen kannan säilymiselle. Poikkeuksia sallitaan seuraavissa tapauksissa:

- kasviston ja eläimistön suojelemiseksi;
- viljelykasveille, karjalle, metsille, kalastukselle, vedelle ja muunlaiselle omaisuudelle koituvan vakavan vahingon estämiseksi;
- jos se on yleisen terveyden tai turvallisuuden, lentoturvallisuuden tai muun erityisen tärkeän yleisen edun mukaista;
- tutkimusta ja koulutusta varten sekä uudelleen istuttamista ja tarpeellista lisääntymistä varten;
- pienissä määrin eräiden eläinten ja kasvien kiinniottamisen, keräämisen, hallussapidon tai muun järkevän hyödyntämisen sallimista varten tarkasti valvotuissa oloissa, valikoivasti ja rajoitetusti.

Hanhien karkoitusyrityksistä huolimatta valkoposkihanhen aiheuttamista vahingoista maksettiin viimeksi julkaistun tilaston mukaan vuonna 2018 Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten toimesta noin 1,1 miljoonaa euroa korvauksia viljelijöille. Näissä korvauksissa ei ole mukana hanhien puistoille ja muille viheralueille aiheuttama haitta. Voidaankin siis osoittaa, ettei hanhien karkoitusyrityksistä huolimatta ole löydetty tyydyttävää ratkaisua hanhien viljelyksille ja muulle omaisuudelle (viheralueet) aiheuttamien vakavien vahinkojen poistamiseksi, eikä rajoitetun ampumisen salliminen Suomessa olisi haittana valkoposkihanhen kannan säilymiselle.

Vuoden 2020 kevään tilanne: Valkoposkihanhen keväällä aiheuttamien vahinkojen korvauksia on heinäkuun loppuun mennessä haettu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista yhteensä 2,7 miljoonan euron edestä. ELY-keskukset maksavat korvaukset nopeutetulla aikataululla jo elo- ja syyskuun aikana.

Valkoposkihanhet aiheuttivat kuluneena keväänä merkittävät vahingot maataloudelle erityisesti itäisessä Suomessa. Eniten korvauksia on haettu Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen alueella, yhteensä 1,7 miljoonaa euroa. Korvauksia on haettu myös Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen alueella 765 000 eurolla, Uudenmaan ELY-keskuksen alueella 142 000 eurolla, Hämeen ELY-keskuksen alueella 76 000 eurolla ja Etelä-Savon ELY-keskuksen alueella 18 000 eurolla.